

SOSYAL POLİTİKA

Doç.Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

- **Tarihsel Gelişim:**
 1. **Osmanlı İmparatorluğu'nda:**
 - A. **Meslek Örgütleri İçinde Yardımlaşma ve Hayır Kuruluşları**
- **Loncalar:**
 - Usta, Kalfa, Çırak
 - Kurallar, gelenekler, dinsel inançlar ve sözlü anlaşmalar
 - Sakatlık, yaşlılık, hastalık ve ölüm
 - Orta Sandığı - Teavün Sandığı
 - Sandıkların gelir kaynağı usta ve kalfaların ödentileri, bağışlar ve harçlardır.
- **Yardım Kurumları**
 - Kızılay
- **Vakıflar:** Sosyal yardım sağlıyor.
 - Avarız ve Müessesatı Hayriye

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

B. Mevzuat Düzenlemeleri:

– 1865 tarihli Dilaver Paşa Nizamnamesi

- Ereğli Kömür Havzası'nda çalışma koşulları
- Doktor bulundurma
- Ağır hastalık durumunda eve sevk

– 1869 Maadin Nizamnamesi

- İş kazalarına karşı gerekli önlemlerin alınması
- Doktor ve ilaç bulundurma
- İş kazaları durumunda ödence isteme hakkı

Sadece memur ve subaylar için bazı sandıklar kurulmuştur.

- 1806 Askeri Tekaüt Sandığı
- 1881 sivil memurlar için Tekaüt Sandığı vb...

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2. Yeni Dönem:

A. Birinci Büyük Millet Meclisi Dönemi

- **1921 tarihli ve 114 sayılı Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menfaii Umumiyesine Furuhtuna Dair Kanun**
 - İlk sosyal yardım kanunu
- **1921 tarihli ve 151 sayılı Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun**
 - Çalışma koşullarına ilişkin düzenleme
 - İhtiyat ve Teavün Sandıkları kurma hakkı (sonradan bu sandıklar Amele Birliği içinde birleştirilmiştir).
 - Sandıkların gelirleri işçi ve işverenlerden eşit miktarlarda alınan ödentilere dayanıyor. (Ücretin %1'i). Bu durum sosyal sigortalara doğru ilk adımdır
 - Hastalık ve iş kazaları durumlarında gerekli yardımların yapılması

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

B. Cumhuriyet Dönemi

- 1930 tarihli Umumi Hıfzıssıhha Kanunu
- 1936 tarihli ilk İŞ KANUNU

II. İŞÇİ SİGORTALARINDAN SOSYAL SİGORTALARA

1. İlk İlkeler:

1. Karşılacak riskler

(İş kazaları ve meslek hastalıkları, yaşlılık, işten kalma, hastalık ve ölüm)

2. Uygulama Alanı

(İş kanunu kapsamında çalışanlar + müstahdemler, basın ve deniz işçileri)

3. Zorunluluk ilkesi (sigortalı olma hak ve gereklerinden feragat edilemez).

4. Oturma ilkesi (Türkiye'de yaşama şartı, daha sonra yabancılar için isteğe bağlı sigortalanma şartı - 1964)

5. Sosyal sigortaların kademeli kurulması ilkesi (önce iş kazaları ve meslek hastalıkları ile analık sigortası).

6. İşçi sigortalarının finansmanı (her sigorta kolu için ayrı finansman).

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2. Kuruluşun Kronolojisi

- II. Dünya savaşı sonrası 1945 yılı.
- 1945 Çalışma Bakanlığı'nın kuruluşu
 - Bakanlığın görevlerinden biri sosyal güvenliği sağlamak.
- A. İş kazaları, meslek hastalıkları ve analık sigortası (1946):
- B. Yaşlılık sigortası (1949):
 - 1957 yılında maluliyet, yaşlılık, ölüm sigortası niteliğini kazanmıştır.
- C. Hastalık ve analık sigortası (1950):

3. Anayasa'nın koyduğu ilke

1961 ve 1982 Anayasaları sosyal devlet ilkesine uygun olarak sosyal güvenliği herkese hak olarak tanımışlardır. 1982 Anayasası md. 48.

Özel olarak korunanlar: Sakatlar, yaşlılar, korunmaya muhtaç çocuklar, savaş ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri, savaş malülleri ve gazileri

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

III: SOSYAL SİGORTALAR

1965 yılında kabul edilen 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile:

- Dağınık yasalar derlenerek bir araya getirilmiştir
- Uygulama alanı İş Kanunu'nun uygulama alanı dışında tutulmuştur
- İşçi sigortaları yerine sosyal sigortalar anlayışına geçilerek sosyal güvenliğe doğru bir düşünce genişliğine ulaşılmıştır.
- Hastalık sigortasının sağlık yardımları eş ve çocuklara da yaygınlaştırılmıştır
- Sosyal sigortalardan yararlanma koşulları hafifletilmiş, sağlanan parasal menfaatlerle sağlık yardımları genişletilmiştir.

1. Sosyal sigortaların kapsamı:

Bir hizmet akdine dayanarak bir veya birkaç işveren tarafından çalıştırılanlar sigortalı sayılır. Sigortalıların eş ve çocukları ile bazı durumlarda ana ve babaları da yardımlardan yararlanmaktadır.

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2. Finansman:

- Sosyal güvenlik finansmanı işçi, işveren primleri ile devlet katkısına dayanır.
- Ancak Türkiye'de 2008 yılına kadar yalnızca işçi ve işveren primlerine dayalı olmuştur.
- Primler işçi ücretleri üzerinden hesaplanarak alınmaktadır.
- Günlük kazanç üzerinden hesaplanan primlerin üst ve alt sınırı vardır.
- Prim oranları her sigorta kolu için ayrı ayrıdır.
 - İş kazaları ve meslek hastalıkları primi yapılan işin tehlikesinin ağırlığına göre saptanır. Bu primler yalnızca işveren tarafından ödenir.
 - Analık sigortası primi kazancın %1'idir ve bu da yalnızca işveren tarafından ödenir.
 - Hastalık sigortası için işveren %6i işçi %5 öder. Toplam %11. Çıraklar %4. Çırak ve işveren eşit öder.
 - Maluliyet, yaşlılık, ölüm sigortası prim oranı %15'tir. %8 işveren, %7 işçi öder. Madenlerde çalışanlar için %18. %10 işveren, %8 işçi.

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

3. Sosyal Sigortaların Yönetimi:

A. Hukuksal Statü

- 1945 İşçi Sigortaları Kurumu
- 1964 Sosyal Sigortalar Kurumu
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olup, idari ve mali bağımsızlığı ile tüzel kişiliği vardır.

B. Sosyal Sigortalar Kurumunun Organları

- Genel Müdürlük
- Yönetim Kurulu
- Genel Kurul

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

IV. BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN SOSYAL GÜVENLİĞİ VE BAĞ-KUR'UN KURULUŞU

- 1971 tarih ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile bağımsız çalışanların sosyal güvenliğe kavuşturulmasında önemli bir adım atılmıştır.
- Bağ-Kur, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı, ancak idari ve mali bakımdan özerk bir kamu tüzel kişiliğini haizdir.
- Organları sosyal sigortalarınkiler ile aynıdır.
- Başlangıçta yalnızca maluliyet, yaşlılık, ölüm güvencesi sağlamıştır, 1985'ten sonra hastalık sigortası başlamıştır.

Bağ-Kur kapsamına girenler:

- SSK kapsamı dışında kalan ve herhangi bir işverene hizmet akdi ile bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına çalışan esnaf ve sanatkar ile diğer bağımsız çalışanlardır.
- Sigortalılık zorunludur.
- 1983'te yeni bir yasa ile tarımda kendi adına ve hesabına çalışanlar kapsama alınmıştır.

TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

• **Bağ-Kur'un finansmanı:**

- Bağ-Kur sigorta primi sigortalıların beyan ettiği gelir basamağının %13'üdür. Bu oran daha sonra %20'ye çıkarılmıştır. %20 sağlık primi de alınmaktadır. Ayrıca ilk girişte %25 ilk giriş keseneği, basamak yükseltmelerde yükselme primi alınır.

V. **KAMU GÖREVLİLERİNİN SOSYAL GÜVENLİĞİ**

- 1949 yılında 5434 sayılı yasa ile Emekli Sandığı kurulmuştur.
- Finansmanı %20 devlet, %16 memur keseneği. Bu kesenek maluliyet, yaşlılık, ölüm sigortası içindir. Sağlık güvencesi sağlanmasına rağmen bunun için kesenek alınmamaktadır.

Sağlanan yardımlar:

- Emekli aylığı
- Toptan ödeme
- Kesenek iadesi
- Sakatlık aylığı
- Dul ve yetim aylığı
- Evlenme ikramiyesi
- Ölüm yardımı
- Sağlık yardımı